

Introduktion

1. Om familie- og samlivsformer

I vor kultur finder de fleste det naturligt, at der etableres en form for fællesskab af voksne personer med henblik på samliv og eventuelt børn. Mest udbredt er ægteskab som en ramme om en (lille) familie med to voksne og et eller flere børn, om end det tidligere var almindeligt, at et fællesskab omfattede flere generationer; i landbofællesskabet på den måde, at den ældre generation kom på aftægt, når den yngre generation tog over. Ægteskabet har en meget lang tradition bag sig. Både moralsk og lovgivningsmæssigt har samfundet gennem tiderne støttet ægteskabet som den passende samlivsform. Rent praktisk var det også rammen om det daglige liv, hvor hver ægtefælle havde sin bestemte funktion; periodevis også den eneste lovlige ramme for seksuelt samvær. Efterhånden bliver det imidlertid også relativt udbredt, at voksne vælger at leve uden for et parforhold med et eller flere børn.

I 1960-1970'erne opstod der en stigende erhvervsfrekvens for kvinder. Den stigende erhvervsfrekvens for kvinder betød, at de ikke var så afhængige af en mand som forsørger, som det gennemsnitligt havde været tilfældet tidligere. Det gav disse kvinder reelle økonomiske muligheder for at bryde ud af et ægteskab, hvilket mange kvinder ikke tidligere havde haft en reel mulighed for. Separation og skilsmisse var imidlertid ikke så let tilgængelig før 1970.

Selv om ægteskabet som institution har eksisteret i årtusinder, har reguleringen af ægteskab varieret meget over tid. Den katolske kirke anerkendte ikke skilsmisse, men efter reformationen påbegyndtes en udvikling, omend den var langsom. Den almindelige og overkommelige adgang til separation og skilsmisse, som vi kender nu, stammer først fra 1970. I 2013 er der sket en yderligere lempelse af adgangen til umiddelbar skilsmisse. I 2019 indførtes regler om obligatorisk udsættelse af

skilsmisse på 3 måneder fra indgivelse af skilsmissebegæring og om deltagelse i et digitalt forløb for ægtefæller, der har fællesbørn under 18 år. Et lovforslag L 183 2019-20 er fremsat i Folketinget den 29. april 2020 om ophævelse af udsættelsen og må formentlig forventes gennemført.

Udviklingen har medført, at et betydeligt antal ægteskaber opløses. I 2009 blev der gennemført 14.940 skilsmisser. Samme år blev der indgået 32.934 ægteskaber. Antallene varierer lidt fra år til år, men lå dog nogenlunde på det pågældende niveau i de foregående år, så det er en betydelig andel af ægteskaberne, der opløses igen. For 2013 var antallet af indgåede ægteskaber og registrerede partnerskaber 27.505, medens antallet af skilsmisser var 18.858.¹ I 2019 blev der indgået 30.635 ægteskaber. Årene 2013 og 2014 var topscorere med skilsmisseprocenten (i 2014 54,39 %), medens det generelle niveau ligger lidt lavere. Der er mindre variationer i skilsmisseprocenterne for årene, men i tiden fra 1986, hvor procenten var 45,24 til og med 2018, hvor procenten var 46,51, har skilsmisseprocenten med undtagelse af 2013 og 2014 ligget på nogenlunde det niveau. Procenterne for årene 2013 og 2014 kan muligvis have en vis sammenhæng med den ændrede adgang til skilsmisse. Omvendt kan den obligatoriske udsættelse i 2019 være årsag til en skilsmisseprocent på kun 35,38.

I tidsmæssig sammenhæng med ungdomsoprøret, der navnlig dateres til 1968, begyndte specielt de unge at bo sammen på deres egne måder. Nogle boede sammen som par, medens andre boede sammen i forskellige former for boligfællesskaber og kollektiver med forskellige grader af økonomisk og personligt fællesskab. Blandt disse var ægteskabet typisk ikke højt prioriteret; undertiden taltes om, at man ikke skulle have papir på hinanden, eller at kærligheden blomstrede bedst i frihed. Udviklingen havde samtidig medført, at det ansås for socialt acceptabelt at bo sammen uden at være gift, og fra den tid har der været et betydeligt antal ugifte samboende. I 2009 var antallet af ugifte samboende på ca. 295.000, og pr. januar 2019 var tallet ca. 341.985, således at lidt under 684.000 personer lever som ugifte samboende. Det betydelige antal ugifte samboende fandtes ikke før den tid, i hvert fald ikke i de senere århundreder. Fænomenet har dog ikke været ukendt i tidligere tider, fx indeholdt Jyske Lov² en regel om, at 3 års ægteskabslignende samliv

-
1. Tallene stammer fra Danmarks Statistik. Der beregnes en skilsmisseprocent på 42,7 for året 2012, hvilket er udtryk for en beregning af, hvor mange af de i året indgåede ægteskaber, der vil blive opløst igen. Der er en stigning i forhold til de foregående år. Nærmere oplysninger derom kan ses på Danmarks Statistiks hjemmeside.
  2. Første bog kapitel 27. »Hvis nogen har en Slegfred i Gaarde hos sig i tre Vintre og aabenlyst gaar til Sengs med hende, og hun raader over Laas og Lukke og aabenlys

medførte ægteskab, hvilket må skyldes, at fænomenet var kendt; muligvis også relativt udbredt.

I Danmark har personer af samme køn ikke tidligere kunnet indgå ægteskab. Ægteskabet var forbeholdt personer af forskelligt køn, hvilket vist nok byggede på en årtusinder gammel tradition eller kulturel opfattelse. Personer af samme køn kunne imidlertid opnå ægteskabets retsvirkninger ved en registrering af såkaldt registreret partnerskab. Sådant ret til at lade sig registrere som partnere indførtes i 1989.³ Det er for så vidt bemærkelsesværdigt, at Danmark var det første land, hvor der indførtes regler om registreret partnerskab. Nu er der imidlertid ikke alene gennemført regler om registreret partnerskab i mange lande; det er nu muligt for personer af samme køn at gifte sig i nogle lande. Undertiden tales om et kønsneutralt ægteskab, der både tillader ægteskab mellem personer af forskelligt køn og af samme køn. Også i Danmark er det nu muligt for personer af samme køn at gifte sig, hvilket blev gennemført ved lov nr. 532 af 12. juni 2012 med virkning fra den 15. juni 2012.⁴ Pr. januar 2013 var der så vidt ses indgået 391 ægteskaber mellem personer af samme køn. I 2019 blev der indgået ca. 405 ægteskaber mellem personer af samme køn. Samtidig med indførelse af muligheden for ægteskab mellem personer af samme køn blev loven om registreret partnerskab ophævet, men den finder dog fortsat anvendelse på de indtil da registrerede partnerskaber, jf. lovens § 4, stk. 2. Sådanne registrerede partnerskaber kan efter parternes ønske omdannes til ægteskaber, jf. lovens § 5. I øvrigt gælder der for ægtefæller af samme køn en regel svarende til det for registrerede partnere gældende, at bestemmelser i internationale overenskomster ikke finder anvendelse på ægteskab mellem to personer af samme køn, medmindre de pågældende lande (medkontrahenter) tilslutter sig dette, jf. ÆL § 66 a.

1.1. Reguleringen af ægteskab

Som nævnt er ægteskabet reguleret i lovgivningen. Efter en række ændringer er Ægteskabsloven (ÆL) offentliggjort som lovbek. nr. 87 af 29. januar 2019 om indgåelse og opløsning af ægteskab. Loven indeholder,

---

spiser og drikker med ham, da skal hun være hans Ægtehustru og rette Husfrue.« Gengivet på grundlag af betænkning nr. 915-1980 s. 17.

3. Lov nr. 372 af 7. juni 1989 (senest lovbek. LBK nr. 938 af 10. oktober 2005) om registreret partnerskab. På de fleste punkter fik de registrerede partnere samme retsstilling som ægtefæller, både for så vidt angår formueforholdet mellem ægtefæller og over for det offentlige med hensyn til skatter og afgifter.
4. Det kan i denne sammenhæng nævnes, at adgangen til kirkelig vielse i særlig grad gav anledning til debat, herunder om forholdet mellem stat og kirke.

som titlen angiver, en række regler om indgåelse af ægteskab, herunder om, hvem der kan blive gift med hinanden, og om betingelser i øvrigt. Loven indeholder tillige regler om separation og skilsmisse, herunder betingelser derfor, og om visse virkninger i forbindelse med separation og skilsmisse, fx regler om eventuelle ægtefællebidrag.

Derimod er de formueretlige virkninger af ægteskab ikke omfattet af ægteskabsloven. Disse er reguleret i lov nr. 548 af 30. maj 2017 om ægtefællers økonomiske forhold (ægtefælleloven – ÆFL), nu lovbekendtgørelse nr. 774 af 7. august 2019. Loven, der trådte i kraft den 1. januar 2018, afløste lov om ægteskabets retsvirkninger – retsvirkningsloven (rvl.), der stammede fra 1925. Ved ophør af ægteskab vil der typisk skulle foretages et skifte mellem ægtefællerne.

I en række andre sammenhænge i øvrigt kan ægteskabet have betydning. Det gælder fx i skatteretten, herunder gensidig subsidiær hæftelse for den anden ægtefælles skat i lov om inddrivelse af gæld til det offentlige⁵ § 12, ved bo- og gaveafgifter og i den sociale lovgivning.

Ægteskab kan indgås ved en såkaldt borgerlig eller kirkelig vielse. Sidstnævnte kan ske i en kirke eller ved andet anerkendt trossamfund, jf. nærmere om vielsesmyndigheden nedenfor i kapitel 2. Opløsning af ægteskab sker efter indgivelse af en anmodning derom til Familieretshuset. I visse tilfælde må familieretten træffe afgørelse. Reglerne om opløsning af ægteskab er nærmere omtalt i kapitel 3.

1.2. Regulering af faste samlivsforhold

Samlivsforhold er ikke direkte lovreguleret i en samlet lov. Der er i tidens løb fremsat forskellige forslag om lovregulering af virkningen af faste samlivsforhold. Som eksempler kan nævnes et par stykker. I betænkning nr. 915-1980 s. 123 f foreslog ægteskabslovsudvalget regler om faste samlivsforhold med hensyn til deling af formue og ydelse af et beløb fra den ene til den anden for at sikre, at denne ikke blev stillet urimeligt ringe, hvilket imidlertid ikke førte til lovgivning. I arvelovsbetænkningen nr. 1473-2006 s. 150 ff og lovforslagets § 40 foreslog udvalget en begrænset arveret for samlevende, men dette forslag kom imidlertid ikke med i Justitsministeriets forslag (L 100 2006/2007); man nøjedes med reglerne om et udvidet samlevertestamente. En række lande har imidlertid en mere omfattende regulering af faste samlivsforhold.⁶

---

5. Se lovbek. nr. 29 af 12. januar 2015.

6. Jf. fx *John Asland m.fl.*: Nordisk Samboerrett (2014) samt *Ingrid Lund-Andersen*: Familieøkonomien (2011), der indeholder en grundig analyse af de økonomiske re-

På en række enkeltområder findes der imidlertid en regulering, der fastsætter særlige virkninger af et samlivsforhold, fx i arveloven §§ 87-89, hvor der under nærmere angivne betingelser er hjemmel til oprettelse af et såkaldt udvidet samlevertestamente samt i bo- og gaveafgiftsloven, hvor afgiften under særlige betingelser kan beregnes efter en billigere takst. I andre tilfælde har samlivsforhold betydning med hensyn til spørgsmålet, om den pågældende er enlig, hvilket i forskellige sammenhænge har betydning i forhold til ydelser af forskellig art fra det offentlige.⁷

2. Forældre og børn

De fleste voksne mennesker får på et tidspunkt børn. Med en lav skilsmisserate, således som det tidligere var, voksede de fleste børn op i et hjem med begge forældre. Barnets forældre har den – i hvert fald i vort samfund – naturlige opgave at tage vare på børnene, at sørge for deres fornødenheder og give de fornødne rammer for barnets udvikling og uddannelse. Når forældrene lever sammen, sker det naturligt i det fælles hjem, uanset om forældrene er gift eller ej. I og med skilsmisseraten er forøget, og et antal samlivsforhold opløses, kan der opstå en række problemer i relation til børnene. Ofte er forældrene ikke enige om, hvordan et ophør af samlivet mellem de voksne skal påvirke børnenes forhold. Det problem, der opstår i den anledning, er undertiden et af de virkelig vanskelige, der må findes en ordening på.

Tidligere var der et antal (typisk unge) kvinder, som fik et barn, uden at det lå fast, hvem der var biologisk far til barnet. I mange tilfælde var der tale om kvinder, der ufrivilligt fødte et barn som enlige. Med et bredt udvalg af præventive midler og med fri adgang til abort, er der imidlertid næppe længere mange kvinder, der ufrivilligt føder et barn som enlige. Der vil dog stadig være et antal tilfælde, hvor der ikke er en mand, der vil anerkende sit faderskab til barnet. Der er derfor undertiden stadig tilfælde, hvor der er et ønske om at fastslå et faderskab til børn af kvinder, der ufrivilligt eller frivilligt føder et barn som enlige. Også i andre tilfælde kan der imidlertid være et behov for at fastlægge et faderskab.

Tilbage i tiden var det vanskeligt at fastlægge et biologisk faderskab. For børn, der var født i ægteskab, var det praktisk, at faderen ansås for

---

lationer og en skitse til lov om samboers økonomiske forhold og henvisninger til den omfattende litteratur om ægteskabslignende samliv.

7. Virkningen af samlivsforhold omtales nærmere i kapitel 10.

at være den, ægteskabet pegede på.⁸ Blodprøver anvendtes i mange år som led i fastlæggelsen af faderskab. Langt mere præcist kan man nu ved hjælp af generne fastlægge, hvem der kan være biologisk far til et barn; noget andet er, at det undertiden er vigtigere, at der er en social far, der rent faktisk fungerer som en hjælp med og støtte til barnet.

Udviklingen i mulighederne for at hjælpe mennesker, der ikke har let ved at få børn, har også rejst en række problemstillinger. Foretages der assisteret reproduktion med sæd fra en anden mand end kvindens partner, eller føder en kvinde et barn, der stammer fra en anden kvindes æg, er der også spørgsmål, der ikke er ganske enkle at tage stilling til på det principielle plan, om end det er problemer, hvoraf lovgiver har måttet tage stilling til en del.

Adoption kan i princippet siges også at vedrøre forholdet mellem biologi og socialt samvær mellem voksne og børn. Ved adoption skifter barnet fra den biologiske familie, der typisk ikke føler sig i stand til at tage vare på barnet, til en familie, der vil have barnet hos sig som deres eget. Der kan siges at ske et familieskifte ved adoptionen, et skifte der nu har langt mere vidtrækkende konsekvenser, end adoption havde for hundrede år siden. Adoption anvendes imidlertid også som såkaldte stedbarnsadoptioner, hvor det normalt er en ny partner til en af de biologiske forældre, der adopterer den andens barn.

2.1. Reguleringen af forældre og børn

Reglerne om børn findes i forskellige love. Vigtige er *børneloven*, lov nr. 460 af 7. juni 2001, senest bekendtgjort ved lovbek. nr. 772 af 7. august 2019, om fastlæggelsen af forældreskab, *forældreansvarsloven*, lov nr. 499 af 6. juni 2007, senest bekendtgjort ved lovbek. nr. 776 af 7. august 2019, om forældreansvar, forældremyndighed, eventuelt bopæl og samvær, *lov om børns forsørgelse*, der er bekendtgjort som lovbek. nr. 773 af 7. august 2019 om børnebidrag og *adoptionsloven*, der er bekendtgjort ved lovbek. nr. 775 af 8. december 2019, om adoption. Hertil kommer bl.a. *lov om assisteret reproduktion*, der er bekendtgjort ved lovbek. nr. 902 af 23. august 2019 om assisteret reproduktion i forbindelse med lægelig behandling, diagnostik og forskning mv. Disse regler omtales nedenfor i kapitel 11.⁹

---

8. Reglen »Pater est quem nuptie demonstrant« eller, ofte blot omtalt som »Pater est-reglen,« er bl.a. omtalt i *Ernst Andersen: Familieret* s. 37 ff.

9. Rådigheden over børns formue er navnlig reguleret i værgemålsloven. Den er bl.a. omtalt i *Danielsen: Værgemålsloven med kommentarer* samt nedenfor i kapitel 12.

3. Familiens økonomiske forhold

En families økonomiske forhold reguleres af en række retsregler. Formuens placering hos og overførsler mellem de enkelte medlemmer af familien kan have betydning i flere henseender. Først og fremmest kan det naturligvis have betydning i forholdet mellem de enkelte medlemmer af familien. Men også over for omverdenen har det betydning, både med hensyn til adgangen til at disponere over formueaktiverne og med hensyn til forholdet til de enkelte familiemedlemmers kreditorer. Formuens placering og overførsler mellem de enkelte medlemmer af familien kan tillige have betydning i forhold til det offentlige, herunder særlig skatte- og afgiftsproblemer.

For at kunne foretage hensigtsmæssige økonomiske dispositioner med hensyn til formuens placering hos de enkelte medlemmer af familien, er det nødvendigt at have kendskab til de regler, der regulerer forholdet. Det gælder både regler af civilretlig og af skatte- og afgiftsretlig karakter, idet der ofte er en indbyrdes sammenhæng mellem disse.

Bogen behandler de væsentligste af de civilretlige regler, der har betydning for formuens placering hos de enkelte medlemmer af familien. Det er især reglerne om formueforholdet mellem ægtefæller, mellem registrerede partnere, mellem faktisk samlevende, særlige regler om børns formueretlige stilling og arveretlige regler.

De civilretlige regler suppleres af de skifteretlige regler; regler om delingen af en formuemasse, fx ægtefællers fællesbo eller et dødsbo. Dette har ikke alene betydning som følge af sammenhængen mellem de civilretlige og de skifteretlige regler, men er tillige en forudsætning for de skatte- og afgiftsretlige regler. I denne fremstilling tilsigtes kun at give nogle mere spredte bemærkninger om de skatte- og afgiftsretlige forhold, idet disse kun tilsigter at knytte en forbindelse til skatteretten.

Formueforholdet mellem ægtefæller behandles i afsnit III, mellem samlevende i kapitel 10, for børnene i kapitel 12, og de arveretlige regler i afsnit VI.

4. International privat- og procesret

De danske regler gælder ikke uden videre, hvis de implicerede parter har en nærmere tilknytning til udlandet. I en tid, hvor det bliver mere sædvanligt, at danskere tager ophold i udlandet, eller at udlændinge tager ophold her, er det nødvendigt at være opmærksom på de særlige konsekvenser, det kan have af både civilretlig, skifteretlig samt skatte- og afgiftsretlig karakter. Reglerne herom kaldes Internationale privat- og

procesretlige regler. De fastlægger dels, hvor en konflikt kan behandles, og dels, hvilket lands regler der er afgørende i den pågældende konflikt. Hertil kommer den internationale skatte- og afgiftsret. Ved de enkelte emner er det skitseret, at de danske regler har en begrænset »geografisk rækkevidde«, omend de skatte- og afgiftsretlige regler i visse henseender rækker langt.

I bogens afsnit II omtales indgåelse og opløsning af ægteskab, i afsnit III formueforholdet mellem ægtefæller og for personer, der lever i registreret partnerskab, i afsnit IV faste samlivsforhold og i afsnit V forældre og børn. Afsnit VI omhandler arveret, og i tilknytning hertil omtales dødsbobehandling og uskiftet bo i henholdsvis afsnit VII og VIII.

II. Indgåelse og opløsning af ægteskab

Indgåelse og hovedvirkning af ægteskab

1. Indledning

Som nævnt i kapitel 1 forudsætter indgåelse af ægteskab efter dansk ret, at indgåelsen sker ved en offentlig akt, kaldet vielse. Vielsen kan ske som kirkelig eller som borgerlig vielse, jf. Ægteskabsloven (ÆL) § 15. Indgåelse af ægteskab forudsætter, at parterne opfylder visse betingelser. Det gælder i relation til alder, men også en række andre forhold af personlig art kan have betydning i den forstand, at de kan udelukke ægteskab, jf. nærmere nedenfor i teksten. Indgåelse af ægteskab her i landet forudsætter en form for tilknytning her til landet.

Inden ægteskab kan indgås, skal det prøves, om ægteskabsbetingelserne er opfyldt, jf. ÆL § 12. Denne prøvelse foretages efter ÆL § 13, stk. 1 som udgangspunkt i kommunalt regi, men af Familieretshuset i tilfælde, hvor parterne ikke har en tilstrækkelig tilknytning til Danmark, og hvor Familieretshuset prøver, om indgåelse af ægteskab kan ske her, jf. ÆL § 13, stk. 3. Myndighederne betegnes i denne sammenhæng som prøvelsesmyndigheden. I en række tilfælde kan kommunen som prøvelsesmyndighed dispensere fra nogle af ægteskabsbetingelserne, jf. fx ÆL § 4.

Detaljer om indgåelse af ægteskab er fastsat ved bek. nr. 289 af 20. marts 2019; indgåelsesbekendtgørelsen. I tilknytning hertil har Social- og Indenrigsministeriet udsendt en vejledning om behandling af ægteskabssager nr. 9263 af 20. marts 2019, Ævej1.

2. Ægteskabsbetingelser og hindringer

2.1. Alder og personlige forhold

Det er en betingelse for indgåelse af ægteskab, at den pågældende er fyldt 18 år.¹⁰ Personer under værgemål eller under værgemål med frataelse af den retlige handleevne efter Værgemålslovens §§ 5 og 6, må ikke indgå ægteskab uden værgens samtykke, jf. ÆL § 3. Da disse persongrupper som følge af fysiske eller psykiske begrænsninger eller mangler er uegnede til selvstændigt at varetage sine anliggender, er det naturligt, at en beslutning, der er så vidtrækkende både personligt og økonomisk, kræver godkendelse. Ved afgørelsen TFA 2013.762, der er nærmere omtalt nedenfor i kapitel 3, fandtes der ikke grundlag for at antage, at en 87-årig mand, der havde en svært læderet dømmekraft, ikke havde haft vilje til at indgå ægteskab, hvorfor ægteskabet ikke var ugyldigt.

Undertiden kan det forekomme, at værgen ikke vil give samtykke til ægteskab, selv om der ikke er en rimelig grund til at nægte det. I sådanne tilfælde kan prøvelsesmyndigheden med hjemmel i ÆL § 4 give tilladelse til ægteskabet. Giver prøvelsesmyndigheden afslag på tilladelse efter § 4, er der mulighed for at påklage afgørelsen til Familieretshuset.¹¹

2.2. Familiemæssige forhold

Visse nærmere familiemæssige forhold kan udelukke ægteskab. Det gælder først og fremmest tilfælde, hvor der er tale om et nærmere biologisk forhold. Således forbyder ÆL § 6 ægteskab mellem slægtninge i ret op- og nedstigende linje eller mellem søskende. Der er tale om et forbud, der har rod dybt i vor kultur, og seksuelt samvær mellem personer, der tilhører denne personkreds (blodskam), er i øvrigt strafbart efter straffeloven § 210.

Ægteskab mellem visse personer i vedkommendes tidligere »svigerfamilie« kræver tilladelse fra Ankestyrelsen. Det gælder efter ÆL § 7 tilfælde, hvor den ene har været gift med den andens slægtning i ret op- eller nedstigende linje, fx svigerforældre eller den tidligere ægtefælles særbarn. Er der fællesbørn i det tidligere ægteskab, må tilladelse kun gives, hvis hensynet til børnene ikke taler derimod. Således blev tilladelse

---

10. Tidligere var der mulighed for at dispensere fra ægteskabsalderen, men denne mulighed blev ophævet ved lov nr. 81 af 24. januar 2017 med virkning fra 1. februar 2017.

11. Indgåelse af ægteskab er omtalt i *Caroline Adolphsen: Ægteskabsloven* s. 30 ff, *Irene Nørgaard, Caroline Adolphsen og Eva Naur: Familieret* s. 61 ff samt *Linda Nielsen & Ingrid Lund-Andersen: Familieretten* s. 65 ff.

nægtet i afgørelsen TFA 2013.717, hvor manden og steddatteren havde levet i et forældre-barn lignende forhold i 10 år, og hvor manden havde været gift med moderen i 8 år. Ægteskabet var blevet opløst 2 år inden ansøgningen, og hensynet til mandens og den tidligere ægtefælles fælles barn fandtes at tale imod ægteskab. Tilladelse havde også været nægtet i et lignende tilfælde i TFA 2015.384/1, men da parret to år senere søgte igen, og steddatteren da var gravid med stedfaderen, blev tilladelse givet. Hensynet til det kommende barn måtte her gå forud for hensynet til barnet fra det tidligere ægteskab. Som eksempel på tilladelse til ægteskab med den tidligere svigermor kan ses Civilretsdirektoratets afgørelse, der er trykt i TFA 2010.283/2.¹² Derimod er det ikke i strid med loven at indgå ægteskab med en tidligere ægtefælles søskende.

Ægteskab må ikke indgås mellem adoptant og adoptivbarn, så længe adoptivforholdet består, jf. ÆL § 8. Hvis parterne ønsker det, er der imidlertid mulighed for, at adoptivforholdet kan ophæves, hvorefter parterne vil kunne indgå ægteskab.

En person, der tidligere har indgået ægteskab eller har været part i et registreret partnerskab, må ikke indgå ægteskab, så længe det tidligere ægteskab består, jf. ÆL § 9. Dette forbud mod bigami har ligesom forbuddet mod blodskam rod dybt i vor kultur, og er i øvrigt strafbart efter straffelovens § 208. Ved afgørelsen TFA 2004.13 havde manden i Tyrkiet indgået et religiøst ægteskab, inden han indgik ægteskab med en anden kvinde. Da det religiøse ægteskab i Tyrkiet ikke havde retsvirkning dér, fandt landsretten i modsætning til byretten, at det heller ikke havde retsvirkning her, hvorfor ægteskabet ikke var indgået i strid med ÆL § 9 om bigami.¹³ Ved TFA 1999.105 havde en frasepareret mand indgået nyt ægteskab på Philippinerne. Under en skifteretssag efter mandens død blev det som ubestridt lagt til grund, at det nye ægteskab var en nullitet efter filippinsk ret, hvorfor det ansås for ugyldigt i Danmark. Ved afgørelsen U 1962.627 havde en 22-årig frasepareret kvinde bl.a. ved hjælp af falske underskrifter begået bigami, hvorfor ægteskabet omstødtes.

I ÆL § 10, stk. 1 findes en regel, der skal forhindre, at der etableres et ægteskab, som kunne medføre en vis sammenblanding af et tidligere fællesbo med en afdød ægtefælle med formuen i et nyt ægteskab. Udgangspunktet i § 10 er, at den længstlevende ægtefælle eller registrerede partner efter den førstafdøde ikke må indgå ægteskab på ny, før dødsbobehandling ved bobestyrer eller offentligt skifte er påbegyndt, eller

---

12. I sagen j. nr. 2010-810-00020.

13. Det vil normalt være en forudsætning for anerkendelse af et ægteskab her i landet, at det er gyldigt i det land, hvor det er indgået, jf. herved tillige TFA 1999.160/2.

privat skifte er afsluttet.¹⁴ Forbuddet gælder dog ikke, *hvis* der ikke var noget formuefællesskab, *hvis* ægtefællerne eller de registrerede partnere var separerede ved dødsfaldet, *hvis* samtlige arvinger efter afdøde giver samtykke til indgåelse af ægteskabet, og den længstlevende ægtefælle ikke har fået boet udleveret til uskiftet bo eller, *hvis* der ikke skal foretages dødsbobehandling her i landet. Endelig bestemmes det i § 10, stk. 2, at prøvelsesmyndigheden kan tillade, at § 10, stk. 1 fraviges, jf. herom ævejl. samt afgørelsen TFA 2002.154/2.

2.3. Tilknytning til landet

Der kræves en særlig tilknytning til landet, for at parterne kan blive gift her i landet. Tilknytningen vil typisk være, at parterne har dansk indfødsret, men kan også være lovligt ophold her i landet efter et ganske kompliceret regelsæt i ÆL §§ 11 a og 11 b samt udlændingeloven. Disse regler skal ikke gennemgås her, men det kan dog nævnes, at der gælder særlige regler for personer med statsborgerskab i et af de andre nordiske lande, for hvilke der tillige gælder særlige regler om prøvelsen af ægteskabsbetingelserne. Også for EU/EØS-statsborgere samt statsborgere fra en række i ÆL § 11 b nævnte lande gælder der særlige regler.

Ægteskab kan have stor betydning for udlændinges ret til at opholde sig her i landet. For at undgå et misbrug af ægteskabsreglerne er der i ÆL § 8 a indsat en regel om, at ægteskab ikke må indgås, *hvis der er bestemte grunde til at antage, at der er tale om et proformaægteskab med det afgørende formål at opnå ret til ophold i Danmark, i et land, der er tilsluttet Den Europæiske Union eller er omfattet af aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde, eller i Schweiz*. Også i forhold til andre myndigheder kan sådanne tilfælde have betydning, og der er i ÆL § 22 a indsat en regel om indberetninger. Den borgerlige vielsesmyndighed skal indberette til Familieretshuset, hvis en vielse afslås som proforma, og Familieretshuset kan videregive oplysninger til Udlændingestyrelsen, Styrelsen for International Rekruttering og Integration samt politiet om afslag på ægteskab. Som det ses, er der således en betydelig opmærksomhed rettet mod proformaægteskaber. Vejledning om disse forhold kan ses i ævejl. pkt. 2.11.

---

14. Disse behandlingsformer af dødsboer er nærmere omtalt nedenfor i kapitel 17 ff.

3. Prøvelsen af ægteskabsbetingelserne

Med hjemmel i ÆL § 12 er der fastsat nærmere regler om prøvelsen af ægteskabsbetingelserne ved indgåelsesbek. nr. 289 af 20. marts 2019 (Indgåelsesbekendtgørelsen). Denne foreskriver i § 1, at anmodning om prøvelse af ægteskabsbetingelserne indgives ved anvendelse af den digitale løsning, som prøvelsesmyndigheden stiller til rådighed, hvilket også kaldes digital selvbetjening. I særlige tilfælde kan indgivelse dog ske på anden måde, jf. ÆL § 58 d, stk. 3 og 4. Indgåelsesbekendtgørelsen foreskriver i § 1 for disse tilfælde, at indgivelsen skal ske på en ægteskabserklæring, jf. tillige bekendtgørelsens § 22. Når der indgives ansøgning om prøvelse af ægteskabsbetingelserne, skal ansøgerne i øvrigt orienteres om reglerne om ægtefællers økonomiske forhold, jf. ÆL § 12, stk. 2 og indgåelsesbek. § 1, stk. 3.

Ved prøvelse i kommunalt regi foretages prøvelsen formelt af kommunalbestyrelsens formand. I kommuner med magistratsstyre eller en styreform med delt administration kan kommunen i kommunens styrelsesvedtægt bestemme, at prøvelsen skal foretages af et magistratsmedlem henholdsvis en udvalgsformand, jf. ÆL § 13, stk. 1. Prøvelsen foretages i den kommune, hvor en af parterne bor. Har ingen af parterne bopæl her i landet, foretages prøvelsen på det sted, hvor en af parterne opholder sig. Tidligere var der hjemmel til, at prøvelsen kunne foretages i en anden kommune, hvis prøvelsesmyndigheden dér accepterede det, men den er så vidt ses udgået.

Der kan af enhver fremsættes indsigelser mod indgåelse af ægteskab over for prøvelsesmyndigheden. Det er vist nok usædvanligt, at der fremsættes indsigelser, men hvis det sker, afgør prøvelsesmyndigheden, om indsigelsen er berettiget, jf. indgåelsesbek. §§ 4 og 9.¹⁵ Er ægteskabsbetingelserne opfyldt, udleverer den kommunale prøvelsesmyndighed en prøvelsesattest på en af Familieretshusets godkendt blanket til parterne, hvis vielsen skal foretages af en anden myndighed, jf. indgåelsesbek. § 5. Foretages prøvelsen af Familieretshuset, sendes attesten til vielsesmyndigheden, jf. indgåelsesbek. § 10. Attesten har gyldighed i 4 måneder, jf. ÆL § 19. Attesten skal afleveres til vielsesmyndigheden,

---

15. Fremsættes indsigelse mod indgåelse af ægteskabet for prøvelsesmyndigheden, efter at prøvelsesattest er udstedt, og kan indsigelsen ikke straks afvises, skal prøvelsesmyndigheden omgående give meddelelse om indsigelsen til vielsesmyndigheden, hvis denne er prøvelsesmyndigheden bekendt. Ægteskabet må herefter ikke indgås, før prøvelsesmyndigheden har afgjort, om indsigelsen er berettiget, jf. bekendtgørelsens § 4, stk. 2 og § 9, stk. 2.

der ikke må udlevere den til parterne igen, hvis ægteskabet indgås, jf. indgåelsesbek. § 16.

4. Vielsen

Når der ikke er hindringer for ægteskab, kan ægteskab indgås, hvilket sker ved en vielse.¹⁶ Vielsen kan ske som borgerlig vielse eller ved en kirkelig vielse, jf. ÆL § 15. I øvrigt kan et borgerligt indgået ægteskab velsignes af en præst i folkekirken, jf. ÆL § 15, stk. 2. Typisk vil et borgerligt indgået ægteskab formentlig også kunne velsignes eller på anden måde anerkendes i et andet trossamfund, som de pågældende eller en af dem tilhører. Dette spørgsmål afhænger imidlertid af det enkelte trossamfunds særlige regler.

Adgangen til borgerlig vielse står åben for alle, når der foreligger en prøvelsesattest, jf. ÆL § 18. Efter ÆL § 16, kan kirkelig vielse finde sted inden for folkekirken, når en af parterne tilhører denne.¹⁷ Endvidere kan vielse finde sted inden for de anerkendte trossamfund, når en af parterne tilhører det pågældende trossamfund, og kirkeministeren har bemyndiget en præst til at foretage vielser, jf. herom nedenfor.

Med hjemmel i ÆL § 22 kan der fastsættes regler om, at ansatte i udenrigstjenesten og danske præster kan foretage vielser i udlandet.¹⁸ Tilsvarende kan det ved overenskomst med fremmede stater bestemmes, at vielser, der er foretaget her i landet af det fremmede lands præster eller diplomatiske eller konsulære tjenestemænd, anerkendes her.

Selve vielsen er en offentlig akt, der foretages af en myndighed, der efter loven kan foretage vielser, jf. ÆL 21.¹⁹ En borgerlig vielse foretages

---

16. Er der på grund af sygdom alvorlig fare for, at en udsættelse af vielsen vil medføre, at denne ikke kan finde sted, kan vielse foretages, selv om der ikke eller kun delvis er sket en prøvelse af ægteskabsbetingelserne, idet vielse dog aldrig må ske, hvis vielsesmyndigheden er opmærksom på, at ægteskabsbetingelserne ikke er opfyldt, jf. ÆL § 19, stk. 2 og 3.

17. Der er udstedt bek. nr. 565 af 7. maj 2019 om kirkelig vielse inden for folkekirken.

18. Derimod er vielser foretaget af kaptajnen på et dansk skib i udlandet ikke gyldig efter dansk ret, men kan være det efter andre landes regler, om end det at dømme efter Familiestyrelsens udtalelse i TFA 2007.548 ikke er almindeligt.

19. Hvis særlige grunde taler derfor, kan Familieretshuset (tidligere Familiestyrelsen eller Ankestyrelsen) dog godkende en vielse som gyldig, selv om der var en fejl på myndighedssiden, jf. ÆL § 21, stk. 2, jf. herom bl.a. TFA 2007.551, hvor en vielse var ugyldig som følge af, at den var foretaget af en pastor emeritus (tidligere præst), der ikke var blevet bemyndiget af den nuværende folkekirkepræst, men hvor den godkendtes af Familiestyrelsen. Jf. tillige TFA 1998.457, der er omtalt nedenfor i teksten.

af prøvelsesmyndigheden, jf. ÆL §§ 18 og 13, dvs. kommunalbestyrelsens formand (borgmesteren), et magistratsmedlem eller en udvalgsformand i overensstemmelse med reglerne i § 13. Det følger af § 18, stk. 2, at myndigheden kan bemyndige en eller flere personer til på sit ansvar at foretage vielsen. Det følger af indgåelsesbekendtgørelsens § 14, sidste punktum, at kun medlemmer af kommunalbestyrelsen eller ansatte i kommunens administration kan bemyndiges dertil. Der kan altså ikke være tale om tidligere ansatte eller tidligere kommunalbestyrelsesmedlemmer. I sagen TFA 1998.457 var vielsen, der var foretaget i en kommune af viceborgmesteren i en anden kommune, ugyldig, men blev efter anmodning efterfølgende godkendt af Civilretsdirektoratet. I øvrigt kan en kommune foretage en vielse i en anden kommune efter forud indhentet tilladelse, jf. ÆL § 18, stk. 3, sidste punktum.

Begge parter skal være fysisk til stede ved vielsen, der skal foregå for to vidner, jf. ÆL § 20. Ægteskab kan altså ikke indgås ved stedfortræder.²⁰ Parterne skal på spørgsmål fra vielsesmyndigheden erklære at ville gifte sig med hinanden, hvorefter vielsesmyndigheden erklærer dem for ægtefæller. I øvrigt kan ritualerne variere i forskellige trossamfund. Da erklæringen kan have vidtrækkende konsekvenser, skal vedkommende selvsagt forstå, hvad den går ud på. Vedkommende må derfor ikke savne evnen til at handle fornuftsmæssigt, jf. herved ÆL § 24, stk. 1, nr. 1 samt ævejl. kapitel 2, pkt. 2.9. Ved afgørelsen i TFA 1999.440 var brudgommen kort tid før det planlagte bryllup blevet udsat for en alvorlig ulykke, hvorefter han i døende og bevidstløs tilstand var blevet indlagt på hospital, hvor vielsen blev gennemført. Manden kom ikke til bevidsthed inden sin død. Skifteretten fastslog, at vielsen var ugyldig, og Civilretsdirektoratet afslog efterfølgende at godkende vielsen. I tilfældet i TFA 1999.439 var brudgommen besvimmel efter, at parret havde erklæret at ville indgå ægteskab, men inden de var forkyndt at være ægtefolk. (Manden døde næste dag uden at være kommet til bevidsthed.) Civilretsdirektoratet fastslog, at denne mangel medførte ugyldighed, men godkendte samtidig vielsen efter ÆL § 21, stk. 2.

Savner en af parterne evnen til at handle fornuftsmæssigt, vil ægteskabet kunne omstødes, jf. nærmere straks nedenfor om U 2002.1601 samt U 2001.243 (TFA 2001.87/1) om en 80-årig kvinde, der led af demens, og TFA 2002.455, der er omtalt nedenfor i kapitel 3.

---

20. De Forenede Nationers konvention af 7. november 1962 om samtykke til ægteskab, mindstealder for ægteskab og registrering af ægteskaber artikel 1, stk. 2 tillader efter omstændighederne indgåelse af ægteskab ved stedfortræder, men Danmark har taget forbehold over for denne bestemmelse, således at det ikke kan ske her.

Forstår en af parterne ikke dansk, skal der træffes foranstaltning, eventuelt ved tilkaldelse af tolk, således at det sikres, at vedkommende forstår indgåelsen af ægteskabet, jf. indgåelsesbek. § 19. Undertiden vil problemet dog kunne klares ved at anvende et andet sprog, hvilket der er hjemmel til sidst i § 19.

Selv om parterne forinden har underskrevet en erklæring om, at de ønsker at indgå ægteskab, skal samtykket i princippet gives klart under selve vielsen. Ved afgørelsen U 2002.1601 var der tale om et tilfælde, hvor en mand var ved at dø af kræft, og hvor han ikke længere var i stand til at tale ved indgåelse af ægteskabet. Landsrettens flertal anså det for bevist, at manden, da han blev spurgt, om han ville ægte kvinden, trykkede eller holdt fast i kvindens hånd, og han havde øjenkontakt med de tilstedeværende. Under hensyn dertil og til det inden vielsen passerede, anså flertallet mandens adfærd for at udgøre en erklæring om at ville ægte kvinden. I øvrigt udtalte landsretten, at det fulgte af ÆL § 24, stk. 1, nr. 1 sammenholdt med lovens § 21, stk. 1 og § 20, stk. 2, at fornuftsmangel ikke medførte ægteskabets ugyldighed (hvis det er blevet indgået alligevel).

Erklæringen skal selvsagt afgives frivilligt uden nogen form for tvang. En dansk myndighed kan selvsagt ikke medvirke i tilfælde, hvor der udøves tvang. Der vil være tale om et tvangsægteskab, hvis blot den ene part oplever, at det ikke er et frivilligt valg at indgå ægteskab. Det anføres i ævejl. (kapitel 6, pkt. 6.2), at vedkommende er blevet »udsat for tvang eller pres, sådan at der ikke har været tale om et reelt valg. Der kan være tale om trusler, fysisk vold eller psykisk pres til at indgå ægteskabet.«²¹ Ved mistanke derom, må forholdet undersøges nærmere, selv om det kan indebære en udsættelse af det planlagte ægteskab. Derimod er der i og for sig intet i vejen for at indgå et arrangeret ægteskab, når begge parter frivilligt vil indgå det.

Umiddelbart efter indgåelse af ægteskabet skal der udleveres en vielsesattest til parterne, jf. indgåelsesbek. § 21. Også ved vielser inden for Folkekirken udleverer præsten som vielsesmyndighed en vielsesattest. Attesten skal være udfærdiget på en af Familieretshuset godkendt blanket, jf. indgåelsesbek. § 22. Selvsagt er det dog ikke en gyldighedsbetingelse for ægteskabet.

---

21. I vejledningen nævnes i øvrigt særlige omstændigheder, der kan give anledning til særlig opmærksomhed på risikoen for tvangsægteskab.

Ved vielser i trossamfund uden for Folkekirken er der fastsat regler i lov om trossamfund uden for folkekirken kapitel 5.²² Da disse trossamfund ikke fører ministerialbog, kan de ikke udstede vielsesattester.²³ Præsten skal derfor sørge for, at der udfyldes og underskrives en særlig blanket (ægteskabsbog). Denne sendes til kommunen, der udsteder vielsesattesten.

5. Oversigt over hovedvirkning af ægteskab

Ægteskab indgås normalt med henblik på et fremtidigt samliv. Det er imidlertid ikke et krav, hvis parterne er enige om andet. I tilfælde af uenighed derom kan der siges at være en form for samlivspligt, idet samlivsophævelse vil kunne begrunde skilsmisse. På det personlige plan er der for så vidt ikke særlige positive forpligtelser knyttet til ægteskabet; nærmest kommer formentlig lov om ægtefællers økonomiske forhold (ÆFL – lov nr. 548 af 30. maj 2017, nu lovebekendtgørelse nr. 774 af 7. august 2019) §§ 1 og 4, der dels foreskriver, at »En ægtefælle skal råde over sin formue på en sådan måde, at den ikke utilbørligt forringes til skade for den anden ægtefælle.« dels foreskriver, at »Under ægteskabet har ægtefæller pligt til at forsørge hinanden.« Bestemmelserne er imidlertid ikke umiddelbart sanktioneret. Den manglende varetagelse af familiens tarv fra en af parterne vil ikke være en misligholdelse, der umiddelbart kan medføre ophævelse af ægteskabet. Noget andet er, at uoverensstemmelser kan umuliggøre et fornuftigt samliv, således at der kan opnås separation, eller skilsmisse.

Derimod er der knyttet negative forpligtelser til ægteskabet, altså undladelsesforpligtelser. Her kan særlig nævnes forpligtelsen til at afholde sig fra seksuelt samkvem med andre end ægtefællen. Utroskab, som er den nutidige betegnelse for sådant samkvem med andre end ægtefællen, har en lang tradition for sig som kvalificeret skilsmissegrund; en adgang til skilsmisse uden forudgående separation. Separation og skilsmisse omtales nedenfor i kapitel 3.

På det økonomiske område har ægteskabet betydning. Med ægteskabet opstår som nævnt en gensidig forsørgelsespligt. Efter ÆFL gælder det såvel under samlivet som efter samlivsophævelse. Kan ægtefællerne ikke blive enige om spørgsmålet, kan Familieretshuset pålægge den ene

---

22. Jf. lov nr. 1533 af 19. december 2017.

23. Trossamfund, der inden den 1. januar 1970 var godkendte som ministerialbogførere og dermed kunne udstede vielsesattester, bevarer denne ret indtil 1. januar 2023.

at betale bidrag til den anden, indtil der er truffet aftale eller afgørelse om bidragsbetaling, jf. ÆFL § 56. Efter § 10 havde ægtefællerne pligt til at give hinanden de oplysninger om økonomiske forhold, der er nødvendigt for at vurdere deres evne til opfyldelse af underholdspligten.²⁴ En sådan bestemmelse blev imidlertid ikke indsat i ÆFL.²⁵ Ved ansøgning til Familieretshuset om ægtefællebidrag kan Familieretshuset imidlertid efter ÆFL § 60 indhente oplysninger via terminaladgang hos told- og skatteforvaltningen. I øvrigt har ægtefællen også ret til at blive gjort bekendt med den andens selvangivelse.

Den gensidige underholdspligt gælder ikke alene i forholdet mellem ægtefællerne. Også i forhold til det offentlige er parterne forpligtede til at forsørge hinanden. Lov om aktiv socialpolitik foreskriver i § 1, stk. 2, at »formålet med at give hjælp til forsørgelse er at sætte modtageren i stand til at klare sig selv. Modtageren og ægtefællen skal derfor efter evne udnytte og udvikle deres arbejdsevne, herunder ved at tage imod tilbud om arbejde, tilbud efter lov om en aktiv beskæftigelsesindsats eller tilbud i medfør af integrationsprogrammet efter integrationsloven.« I § 2 fastsættes, at enhver mand og kvinde i forhold til det offentlige har ansvar for at forsørge sig selv og sin ægtefælle. Det indebærer bl.a., at der ved udbetaling af kontanthjælp til en ægtefælle tages hensyn til den andens mulighed for at forsørge den kontanthjælpssøgende.²⁶

Også på det skatteretlige område har ægteskabet konsekvenser. Under ægteskabet består der nogle sambeskatningseffekter. Disse regler kan efter omstændighederne være en fordel for ægtefællerne, fx ved overførsel af personfradrag fra den ene til den anden. Til gengæld kan det også efter omstændighederne være en ulempe, fx fordi virksomhedsbeskatning skal omfatte alle ægtefællernes virksomheder. I øvrigt indebærer ægteskabet den ulempe, at der efter lov om inddrivelse af gæld til det offentlige²⁷ § 12 er en gensidig subsidiær hæftelse for den anden ægtefælles skat. I relation til bo- og gaveafgifter er ægtefæller særligt begunstiget, idet der ikke skal betales bo- eller gaveafgifter af det, som den ene ægtefælle modtager fra den anden eller dennes dødsbo.²⁸

Med indgåelse af ægteskab opstår der arveret som ægtefælle efter arvelovens § 9, og vedkommende opnår samtidig en række fordele i forhold til øvrige arvinger. Derved er en ægtefælle stillet langt bedre efter de legale regler end en samlever, der ikke er gift. Vedkommende vil tilli-

24. Et tilsvarende krav var indeholdt i forslaget til ny lov i Bet. nr. 1552-2015 som § 6.

25. Jf. herom L 178 2016/1, pkt. 3.5.3.

26. De formueretlige virkninger af ægteskabet er omtalt i afsnit III.

27. Lovbek. nr. 29 af 12. januar 2015.

28. Boafgift er omtalt i kapitel 22.

5. *Oversigt over hovedvirkning af ægteskab*

ge få stilling som »nærmeste pårørende« i forsikrings- og pensionsordninger, medmindre sådan stilling er opnået tidligere i kraft af samliv. Også i øvrigt er der forskellige bestemmelser i lovgivningen, der særligt nævner en ret for ægtefællen.

Specielt for ægteskab mellem to personer af samme køn er der særlige begrænsninger for virkningen. I ÆL § 66 a er det fastsat, at bestemmelser i internationale overenskomster ikke finder anvendelse på ægteskab mellem to personer af samme køn, medmindre stater, der er deltagere i overenskomsten, tilslutter sig dette.